

ועתה מביאה הגמרא את המעשה שהורה בו רב אסי:

ההוא דהו קרו ליה "בר ארמייתא", לפי שלא טבלה אמו לשם גרות.

אמר רב אסי: מו, וכי לא טבלה אמו לנדרותה?! ובטבילה זאת, שנוהגת בה כדת ישראל, היא מתגיירת.

ההוא דהו קרו ליה בר ארמאח", שנולד מנכרי, לפי שלא טבל אביו לגרותו [אם כי מל את עצמו].

אמר רבי יהושע בן לוי: מו לא טבל אביו לטהרה מטומאת קריו?! ובטבילה זאת הוא התגייר.

אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלוקח עבד מן העובד כוכבים, וקדם אותו העבד וטבל לשם בן חורין — קנה עצמו בן חורין.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא קנה העבד את עצמו להיות בן חורין?

עובד כוכבים, גופא — לא קני ליה! שאין העובד כוכבים יכול לקנות עבד בקנין הגוף. כי רק ישראל יש לו קנין בגופו של עבד כנעני ולא לגוי, וכפי שיבואר המקור לכך לקמן.

ולכן, רק מאי דקני ליה לגוי, הוא דמצי מקני ליה לישראל. שאין הגוי יכול למכור לישראל יותר ממה שיש לו בעבד, ויש לו רק קנין של שעבוד בו, שהתחייב והשתעבד לו העבד לעבוד עבורו, אך אין לו בעלות על גופו.

וכיון דקדם העבד וטבל לשם בן חורין, לפני

שהספיק הקונה הישראל להטבילו לשם עבד כנעני — אפקעיה העבד בטבילתו לשעבודיה שיש לקונה אותו בו, לעבוד אותו.

ובדברי רבא.

דאמר רבא: הקדש, חמין, ושחרור — מפקיעין מידי שעבוד שיש לאחר בנכסיו.

כגון מי שעשה את שורו משועבד לגביית חובו בגדר "אפותיקי", שייחד את השור המסויים כמשועבד לגביית החוב, ואחר כך הקדיש הלוה את השור בקדושת קרבן למזבח, פוקע השיעבוד שיש למלוה בשור.

או שעשה את חמצו אפותיקי לנכרי, והגיעה שעת ביעור חמץ בערב הפסח, פוקע שיעבוד הנכרי שיש לו בחמץ, וחייב הלוה לבערו.

או שעשה עבדו אפותיקי לחבירו, ושחרר את העבד, פוקע שיעבוד חברו מהעבד המשוחרר.

ולכן, גם כאן, כשקדם העבד, וטבל עצמו להיות ישראל בן חורין, מפקיע שחרורו, כשנהיה ישראל בן חורין, את שיעבודו לעבד.

מתלב רב חסדא: מעשה בבלוריא הגיורת, שקדמו עבדיה בשעה שבאה להתגייר, וטבלו לשם גרות לפני.

ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: קנו עצמן בני חורין.

ומדייק רב חסדא: אם קדמו וטבלו לפני, בשעה שהיתה עדיין נכרית, ולא היה לה

לשם עבדות, לכן טבילתו בסתמא, גם אם אינו מפרש שהיא לשם חרות, הרי היא לשם חרות.

אבל ישראל, שיכול להטבילו לשם עבדות, הרי אם מטבילו סתם, הוא מטבילו לשם עבדות. ולכן רק אם קדם העבד והודיע במפורש שתהא טבילתו לשם שחרור, הוא נעשה בן חורין. אבל בסתם, הוא נעשה עבד כנעני.

אמר רב אויא: לא שנו שיכול העבד להקדים ולטבול לשם בן חורין, אלא בלוקח עבד מן העובד כוכבים.

אבל אם קנה הישראל את העובד כוכבים גופיה, שמכר את עצמו לעבד בכסף — קני אותו הישראל לגופו, ואינו יכול להקדים ולטבול לשם בן חורין.

ומוכיח זאת רב אויא, מהא דכתיב [ויקרא כה]: **"וגם מבני התושבים הגרים עמכם, מהם תקנו [עבדים]"**.

מכאן אמרו חכמים:

א. אתם קונים מהם עבדים.

ב. ולא הם קונים מכם עבדים.

ג. ולא הם קונים זה מזה עבדים.

ויש לנו לדון: זה שאמר הכתוב **"ולא הם קונים מכם"** — למאי? איזה סוג של עבדות אין הם קונים מכם?

אילימא שאין גוי יכול לקנות ישראל אפילו לא למעשה ידיו.

אין זה נכון. כי אטו, האם עובד כוכבים לא

אפשרות להיות בעלים על גופם של עבדיה, אין, רק אז הועילה טבילתם כדי להפקיע את שיעבודם ממנה.

אבל אם היו טובלים לאחריה, לאחר שהתגיירה, כבר לא היו יכולים לטבול לשם בן חורין!

ואם כן, מדוע אמר רב, שאם ישראל קונה עבד מנכרי, יכול הוא להקדים ולטבול לשם בן חורין!?

אמר רבא לתרץ את קושית רב חסדא:

לעולם יכול העבד להקדים ולטבול את עצמו לשם בן חורין גם בהיותו בידי ישראל, כל עוד לא הטבילוהו בעליו לשם עבד כנעני.

אלא, שיש חילוק בין אם טובל בהיותו ביד הנכרי או שטובל בהיותו בידי ישראל, לגבי הצורך לפרש בטבילתו שהוא טובל אותה לשם בן חורין:

אם טובלים העבדים לפנייה, בהיותה עוד גויה, הרי בין כסתם, שלא פירשו שטובלים לשם בן חורין, בין במפורש שפירשו לשם בן חורין, הם נעשים בני חורין.

אבל אם הם טובלים לאחריה, לאחר שנעשתה בת ישראל, הרי רק אם אמרו במפורש שטובלים לשם בן חורין, אין, הם נעשים בני חורין. אבל אם טובלים כסתם — לא נעשים בני חורין.

ובמקרה של רב חמא בר גוריא אמר רב, פירש הטובל שהוא טובל לשם בן חורין, ולכן הועילה טבילתו לעשותו בן חורין.

וטעם הדבר, לפי שהגוי אינו יכול להטבילו

קני ליה לישראל למעשה ידיו?

והכתוב בספר ויקרא בפרשת גאולת קרובים
[פרק כה]:

"וכי תשיג יד גר ותושב עמך, ומך אחיך
עמו, ונמכר לגר תושב עמך, או לעקר
משפחת גר".

ואמר מר: "משפחת גר" — זה העובד
כוכבים!

אלא לאו, שכונת הכתוב לומר שאין קונה גוי
לישראל לגופיה.

ועל זה קאמר רחמנא: אתם קונין מהם!
והיינו, אפילו גופיה!

פריך רב אחא לרב אויא: אימא, אמור
שכונת הכתוב היא שאתם קונים מהם
בכספא ובטבילה! כדין עבד כנעני.

אבל לפני שיטבול הגוי לשם עבדות אינו
יכול הישראל לקנותו לגופו, כמו שאין הגוי
יכול לקנות לישראל. ואין ראייה מהכתוב
שאפשר לקנות את גופו של גוי כשהוא
מוכר את עצמו. ולכן, אם קדם הגוי וטבל,
הרי הוא יוצא לחרות.

ומסקינן: אכן קשיא.

אמר שמואל: וצריך הישראל, הקונה עבד
מגוי ומטבילו לשם עבד כנעני, שיש בכך
מקצת יהדות — לתקפו לעבד בהיותו טובל
במים, לתת עליו עול מלאכה, כדי שתראה
טבילתו כטבילת עבדות, ולא יוכל לומר
שהוא טובל לשם בן חורין.

שהיות ומראה הארון בשעת טבילה את

אדנותו עליו, אין ממש בדבריו של העבד
שטובל לשם בן חורין.

כי האי דמנימין, עבדיה דרב אשי, בעא,
רצה רב אשי, לאטבולי כדי לעשותו לעבד
כנעני.

מסריה ניהליהו אותו לרבינא ולרב אחא
בריה דרבא, כדי שיטבילוהו לשם עבד,
ואמר להו רב אשי: חזו, ראו הוזהרתם, שאם
יצליח מנימין עבדי לטבול עצמו לשם בן
חורין, דמיניכו קבעית ליה, מכם אדרוש את
תשלום דמיו!

רמו ליה ארויסא שמו עליו מעין שרשרת
בצואריה, ובשעה שהטבילו אותו, ארפו
ליה, הירפו את עניבת השרשרת, ואחר כך
צמצמו, הידקו אותה ליה.

ומבאררת הגמרא:

ארפו ליה — כי היכי דלא לחוי השרשרת
הצניצה בטבילה.

צמצמו ליה — כי היכי דלא לקדים מנימין
ולימא להו "לשם בן חורין אני טובל".

בהדי דדלי רישיה ממיא, בשעה שהרים
מנימין ראשו מן המים, אנחו ליה זולטא
דמינא ארישיה, הניחו כלי מלא טיט על
ראשו, ואמרו ליה: זיל, אמטי לבי מרדך. לך
והבא סל מלא טיט זה אל בית אדונך.

אמר ליה רב פפא לרבא: חזי מר, ראה נא
מר, כיצד צריכים לנהוג הני, אותם אנשים
עשירים, דבי של בית פפא בר אבא, דיחבי
זוזי לאינשי לכרנייהו.

באותם ימים היה נהוג לשלם למלך מס

גגולת, וכל מי שלא שילם את המס היו גבאי המלך תופסים אותו.

והיו העשירים של בית פפא בר אבא משלמים לגבאי המלך את תשלום המס של אנשים גוים שלא היה באפשרותם לפרוע את המס, ותמורת הכסף שנתנו לאותם האנשים הם היו **משעבדי בהו**, קונים אותם לעבדים.

ושאל רב פפא את רבא: **כי נפקי**, כאשר יוצאים אותם הנקנים להם לעבדים, האם צריכי **גיטא דחירותא** כדין עבד כנעני, או לא?

אמר ליה: **איכו שכיבי**, איך אלו החכמים שהיו לפני, ונפטרו — **לא אמרי לכו הא מילתא!**

והרי הכי אמר רב ששת: מוהרקייהו, חותם העבדות דהני של אנשים אלו — **בטפסא** בארגז דמלכא מנה.

ומלכא אמר: מאן דלא יהיב כרנא, מי שלא משלם את מס הגולגולת **משתעבד למאן דיהיב כרנא**, ישתעבד לעבד למי שמשלם את המס עבורו.

ולכן התשלום ששילמו לגבאי המלך עבור המס שלהם, נחשב כאילו מכרם המלך להם לעבדים, וצריכים הם שטר שחרור אם רצונם להתגייר ולהיות מותרים בבת ישראל.

רבי חייא בר אבא איקלע לגבלא.

חזא ראה שם בנות ישראל המעברן שהתעברו מגרים שמלו, ולא טבלו.

וחזא חמרא יין דישראל, דמזגי שמוזגים אותו עובדי כוכבים, ושתי ישראל.

וחזא תורמוסין, דשלקי ששולקים אותם במים ורותחים עובדי כוכבים, ואכלי ישראל.

ולא אמר להו רבי חייא בר אבא, ולא מירי. ולא עשה דבר לתקן שלא יעשו כך.

אתא רבי חייא בר אבא לקמיה דרבי יוחנן, וסיפר לו מה שראה שם.

אמר ליה רבי יוחנן: צא לשם, והכרוז:

על בניהם — שהם ממזרים, לפי שאין גרות בלי מילה וטבילה, ואלו שלא טבלו הם גוים, ובניהם מישראליות, הם ממזרים.

ועל יינם — משום יין נסך, לפי שמזגו אותו עובדי כוכבים.

ועל תורמוסין — שאסור באכילה משום בישולי עובדי כוכבים.

ואיסור זה שתכריז על תורמוסין אינו מעיקר הדין, אלא יש להחמיר ולאסור עליהן אפילו את התורמוסין ששלקו הנכרים, לפי שאינן בני תורה, ויש להחמיר להם יותר מעיקר הדין, כדי שלא יזלזלו באיסור של בישולי נכרים.

ומבאר הגמרא:

אמר לו רבי יוחנן שיכריז על בניהן שהם ממזרים —

רבי יוחנן לטעמיה:

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לעולם אין גר עד שימול ויטבול.

וכיון דלא טביל — עובד כוכבים הוא.

וכמו כן, אמר רבה בר בר חנה אמר יוחנן: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל — הולד ממזר.

הא במקום שהם בני תורה — שרי.

תנו רבנן: גר שמל ולא טבל —

ואמר לו שיכריז על יינם שאסור משום יין נסך, אף על גב שלא נגעו בו — משום: לך אמרינן, נזירא, סחור סחור, לברמא לא תקרב.

רבי אליעזר אומר: הרי זה גר.

שכן מצינו באבותינו ביציאת מצרים, שגם הם עברו מעין גיור, בשעה שיצאו מכלל בני נח — לקבל את התורה, ולקבל פני שכינה [לשון רש"י], שמלו אז, ולא טבלו.

והיינו, כשם שמזהירים את הנזיר שלא ייתקרב לכרם ענבים אלא ילך מסביבו, כך יש למנוע את המכשול ביין נסך על ידי שנאסור אפילו את המזיגה בלי נגיעה.

ואם טבל הגר ולא מל —

ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים, לפי שאינן בני תורה.

רבי יחושע אומר: הרי זה גר, שכן מצינו באמהות, נשות אבותינו בצאתם ממצרים, שטבלו, ולא מלו.

ומדייקת הגמרא: הא במקום שהם בני תורה, ולא יזלזלו באיסור בישול נכרים, שרי!

שהן טבלו כדי להכנס תחת כנפי השכינה, לפי שאין שייכת אצלן כניסה תחת כנפי השכינה באמצעות מילה, ואם לא טבלו, במה נכנסו?

ויש לתמוה: והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמיה דרב: כל הנאכל כמות שהוא חי — אין בו משום בשולי עובדי כוכבים, גם אם בשלום.

וחכמים אומרים: גר שטבל ולא מל, או שמל ולא טבל — אין גר, עד שימול ויטבול.

והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי, ואם כן, יש בו משום בשולי עובדי כוכבים!

והוינן בה:

ורבי יחושע, שלמד מהאמהות שמועילה טבילה לבדה, נמי — נילף, ילמד גם הוא מאבות, שמועילה מילה לבד לגרות!

ומשנינן: רבי יוחנן — כאידך לישנא סבירא ליה:

וכן רבי אליעזר, שלמד מהאבות שמילה לבדה מועילה, נמי — נילף ילמד גם הוא מאמהות, שטבילה לבדה מספיקה לגרות!

דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמיה דרב: כל שאין עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת — אין בו משום בשולי עובדי כוכבים!

וכי תימא לתרץ לרבי אליעזר, שאין דנין "אפשר", גרות של זכרים שיכולים גם למול, מ"שאי אפשר", מהאמהות שאינן יכולות למול.

ולכן טעמא שאסר להם תורמוסין על אף שאין הם מאכל חשוב העולה על שולחן מלכים, משום דאינן בני תורה.

אין לתרץ כך, כי רבי אליעזר סובר שכן דנים "אפשר מאי אפשר".

והתניא, רבי אליעזר אומר: מנין ל"פסח דורות" שאין בא אלא מן החולין ולא מן דמי מעשר שני?

נאמר קרבן פסח במצרים, ונאמר קרבן פסח בדורות —

מה קרבן פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין, שלא היה אז מעשר שני — אף פסח האמור לדורות, אין בא אלא מן החולין!

אמר לו רבי עקיבא: וכי דנין "אפשר משאי אפשר"?

שהרי מה שהביאו פסח מצרים מן החולין, הוא מפני שלא היה אפשר להביאו מדמי מעשר שני, שלא היה קיים עוד. והאיך אפשר ללמוד מכאן לפסח דורות, שאפשר אז שיהיה לו דמי מעשר שני? ולמה לא יוכל להביא מהם?

אמר לו רבי אליעזר: אע"פ שאי אפשר היה אז להביא ממועות מעשר שני — ראייה גדולה היא, ונלמד הימנה!

ומכח הקושיה הזאת מעמידה הגמרא את המחלוקת בין רבי אליעזר לרבי עקיבא בצורה אחרת:

100-ב אלא, בטבל ולא מל — כולי עלמא לא פליגי, דמהני, שמועיל להתגייר בכך, כמו באמהות.

כי פליגי — במל ולא טבל.

רבי אליעזר יליף מאבות, שמלו.

ורבי יהושע סבר שבאבות נמו, כמו באמהות — טבילה הוה.

והוינן בה: מנא ליה לרבי יהושע שהיתה טבילה גם באבות?

אילימא מדכתיב [שמות יט]: "לך אל העם וקדשתם היום ומחר, וכבסו שמלותם".

ונלמד בקל וחומר: ומה במקום שאין טעון כבוס, כגון טמא בעלמא, כמו בעל קרי, שאינו טעון טבילת בגדיו ["כיבוס"], בכל זאת הוא טעון טבילה לטהר את עצמו.

מעמד קבלת התורה בסיני, שהוא מקום שטעון כבוס [טבילת] בגדים, לטהרתם, כמבואר בכתוב "וכבסו שמלותם" — אינו דין שטעון טבילה לטהר גם את עצמם!

ודחינן: ודלמא כונת הכתוב ב"כיבוס" היא לנקיות בעלמא!

שהרי לא מצינו בו חובת טבילה לטהרה באדם, ויתכן שמשמעות הכיבוס של הבגדים אינה הטבלתם לטהרה, אלא כיבוסם לצורך נקיות.

אלא, מהכא [שמות כד]:

"ויקה משה את הדם, ויזרוק על העם" — היזה עליהם את הדם.

וגמירי, יודעים דבר זה בתורת הלכה למשה מסיני, דאין הזאה — בלא טבילה לפניה.

ורבי יהושע — טבילה באמהות מנלן?

סברא הוא, דאם כן, כמה נכנסו האמהות תחת כנפי השכינה?

אמר חייא בר אבא אמר יוחנן: לעולם אינו גר עד שימול ויטבול.

והוינן בה: הא פשיטא היא, שהרי יחיד